

ISBN: 978-605-66529-0-5

PROCEEDINGS BOOK

*2nd International Scientific Researches Congress
on Humanities and Social Sciences (IBAD-2017)*

April 20-23, 2017
Istanbul, TURKEY

Edited By
Hayrullah KAHYA

SEKTÖREL AÇIKLANMIŞ KARŞILAŞTIRMALI ÜSTÜNLÜKLER (AKÜ) İNDEKSİ: DENİZLİ ÖRNEĞİ

¹Sevcan GÜNEŞ, ²Latif ÇAKMAK

¹Assoc. Prof.Dr., Pamukkale University, TURKEY, (sgunes@pau.edu.tr)

²İstanbul Sabahattin Zaim University, TURKEY, Itfckmk@gmail.com

* Corresponding author

Abstract

Sectorial Revealed Comparative Advantage (RCA) Index: The Case for Denizli

The revealed comparative advantage (RCA) index is used for calculating the international competitiveness level of a country by using relative export performance of the country and world export variables. It is stated that a country has comparative advantage if $RCA > 1$. On the contrary, if RCA is less than unity, the country is said to have a comparative disadvantage. The aim of this study is to calculate RCA index for leading trading sector (Steel, iron and non-ferrous metals, electrical service, clothing and apparel, chemicals and chemical products, Mining Machinery and accessories, furniture, paper and forest products, fisheries, and animal products, and textile and raw materials) for Denizli by using Denizli and Turkey's export volume. These sectors constitutes %95 percent of total Denizli exports. As a result this study will detect the competitiveness level of the sectors in Denizli at national level

KEYWORDS: Revealed Comparative Advantage (RCA), Denizli, Sectorial Analysis

I.GİRİŞ

Ulusal ve uluslararası pazarlarda geliri ve toplumsal refahı artırmanın en önemli yolu firmaların ve ülkelerin rekabetçiliğinin artmasından geçmektedir. OECD Raporunda (1996) uluslararası rekabet gücü, serbest piyasa koşulları altında uluslararası pazarlarda yarışabilir düzeyde mal ve hizmet üretebilme ve vatandaşların refah düzeylerini sürekli olarak artırabilme gücü olarak tanımlanmıştır. Uluslararası pazarlarda düşük fiyata dayalı ürün ile rekabet etmek firmaların ve dolayısıyla ülkenin gelişmesi önündeki en büyük engellerden biridir. Çünkü daha düşük fiyatla mal ve hizmet satmak ihracat fiyat indeksi değerinin ithalat fiyat indeksi değerine göre düşmesine neden olur. Bu durum her bir birim ihracata karşı uluslararası pazarlardan daha az ithal malı alınabilmesine ve dolayısıyla da refah kaybına sebep olur. O zaman uluslararası pazarlarda fiyat dışı faktörlere dayalı olarak rekabetçiliğin artırılması amaçlanmalıdır. Globalleşme ile ülke ekonomileri birbirine daha bağımlı hale gelmiştir. Dünyadaki dış ticaret hacminin giderek artması nedeniyle iktisadi büyüme; ülkelerin ihracat performansından daha fazla etkilenmektedir. Bu nedenle diğer ülkelerle rekabet edebilmek, uluslararası pazarlarda daha fazla mal ve hizmet satabilmek ve rekabet gücünü yükseltebilmek için hükümetler görünür veya görünmez pek çok destek uygulamaktadır. Ulusal ekonomilerinin en dinamik yönünü rekabet oluşturmaktadır. Her gün yeni teknoloji ve bilgiye sahip firmalar ortaya çıkmakta ve piyasada var olan güçlü şirketler bir anda rakiplerini piyasadan silbilmektedirler. Firma düzeyinde rekabetçi olmanın yanı sıra ulusal rekabet düzeyinde rekabetçi olmak da önemlidir. Başka bir deyişle küreselleşen dünyada ülkelerin dış satım gücü ürettikleri mal ve hizmetlerin dış aleme kıyasla fiyat, kalite ve ürün çeşitliliği açısından rekabetçi olup olmamasına bağlıdır. Uluslararası ticaret teorisinde ülkelerin rekabet gücü; ücretler, döviz kuru, verimlilik, ürün çeşitliliği gibi birçok farklı değişkenlerle ölçülmektedir. Bu değişkenlerden literatürde en yaygın olanlardan biri Balassa (1965) tarafından geliştirilen ve Balassa İndeksi olarak da bilinen Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler (AKÜ) indeksidir. Bir sektörün o sektördeki Dünya toplam ihracatındaki payının o ülkenin toplam ihracatının Dünya toplam ihracatına oranlanması ile elde edilir. İndeks değerinin 1'in üzerinde olması görece olarak rekabetçi olduğunu; 1'in altında olması ise görece olarak rekabetçi olmadığını göstermektedir. İhracat performansını karşılaştırmalı olarak ölçen AKÜ (RCA) İndeksi Balassa (1965) tarafından şu şekilde formüle edilmektedir:

RCA_{ij} (AKÜ_{ij}) = i ülkesinin j malı üretiminde sahip olduğu açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükleri,

X_{ij} = i ülkesinin j malı ihracat miktarını,

$\sum X_i$ = i ülkesinin toplam ihracat miktarını,

$\sum X_{wj}$ = bütün ülkeler itibarıyla j malı toplam ihracat miktarını,

$\sum X_w$ = toplam dünya ihracatı miktarını temsil etmektedir.

Bu şekilde modellenen AKÜ indeksi; bir ülkenin mal veya sektörel bazda ihracatının toplam ihracatı içerisindeki payını aynı mal veya sektörün dünya genelinde ihracatının yine dünyadaki toplam ihracat içerisindeki payına oranlamaktadır. Hesaplanan AKÜ indeksinin birden büyük olduğu endüstrilerde o ülkenin rekabet gücünün olduğu, birden küçük olduğu endüstrilerde ise söz konusu ülkenin o endüstride rekabet gücünün olmadığı şeklinde yorumlanmaktadır. Çünkü indeksin birden büyük olması, ülkenin o sektördeki veya maldaki ihracatının dünya ihracatından daha büyük bir artış hızına sahip olduğunu ifade etmektedir. İndeksin birden küçük olması ise, ülkenin o maldaki veya sektördeki ihracatının artış hızının, dünyanın ve dolayısıyla rakip ülkelerin gerisinde kaldığını göstermektedir. Hinloopen ve Marrewijk (2000) bu yorumu biraz daha genişletmişlerdir. Çalışmalarında sektörlerin AKÜ değeri 1 ve 2 arasında ise o ülke zayıf rekabetçi, 2 ile 4 arasında ise orta düzey rekabetçi ve 4'den büyükse güçlü rekabetçi olarak yorumlamışlardır. AKÜ indeksi yanı sıra rekabetçiliği ölçmede kullanılan Nispi İhracat Avantajı, Nispi İhracat Avantajı İndeksi Nispi Ticaret Avantaj İndeksi gibi daha birçok hesaplamalar vardır. Bu çalışmada sadece AKÜ indeksi analiz edilmiştir.

Yaygın olarak ülkelerin sektörel ihracat performanslarının rekabetçilik düzeyini ölçmede kullanılan AKÜ indeksi ile bu çalışmada farklı olarak Denizli ilinin toplam ihracatının %95'ini oluşturan sektörlerin (Çelik, Demir ve Demir dışı Metaller, Elektrik Elektronik Hizmet,Hazır Giyim ve Konfeksiyon, Kimyevi Maddeler ve Mamulleri, Madencilik, Makine ve Aksamları, Mobilya Kağıt ve Orman Ürünleri, Su Ürünleri ve Hayvansal Mamüller ve Tekstil ve Hammaddeleri) Denizli ili bazında Türkiye toplam ihracatındaki yeri ve rekabetçilik düzeyi hesaplanmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde sektörel AKÜ indeksi hesaplamaları kullanılan literatürdeki bulgulardan bahsedilmiş üçüncü bölümde ise Denizli ilindeki sektörlerin AKÜ indeksi yorumlanmış ve sonuç bölümünde de elde edilen bulgular analiz edilmiştir.

II. AKÜ İNDEKSİ LİTERATÜRÜ

Türkiye için dış satım performansındaki rekabetçilik düzeyini ölçmek için sektörel ihracat performanslarından elde edilen seçili ampirik bulgular bu bölümde analiz edilmiştir.. Altay ve Gürpınar (2008) Türkiye için yapmış oldukları çalışmada mobilya sektörünün 2001 ve 2006 yılları arasında hesaplanmış olduğu AKÜ değerlerinin arttığı ve 2005 ve 2006 yılında 1'in üstünde değerler aldığı belirtmişlerdir. Erkekoğlu, Kılıçarslan ve Göknaar (2014) yılı çalışmalarında mobilya sektörünün Kayseri ili bağlamında 2002-2012 yılları için AKÜ indeksini hesaplamışlardır. Mobilya sektörünün rekabetçi olduğu fakat bu rekabetçiliğin son yıllarda giderek azaldığı sonucuna ulaşmışlardır.

Altay (2008) çalışmasında Türkiye'nin AB-15 ülkeleri ile yapılan ihracatta emek yoğun ve hammadde yoğun endüstrilerde rekabet gücü olduğunu belirtmiştir. Özdamar ve Albeni (2011) ise çalışmalarında Türkiye ekonomisinde faaliyet gösteren otomotiv sektörünün 1990-2008 dönemi için RCA indeksine göre rekabetçi olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Karaalp (2011) çalışmasında 1996-2008 yılları Bağımsız Devletler Topluluğu ülkelerine kıyasla hesaplanmış olduğu sektörel AKÜ indeksleri sonucuna göre Türkiye tarım, tekstil ve hazır giyim, demir çelik ve otomotiv sektörlerinde AKÜ değeri rekabetçi bulunmuştur. Bu çalışmaya ilave olarak spesifik olarak tekstil ve hazır giyim sektörü için yapılan analizde Türkiye Dünya piyasalarına karşı rekabet üstünlüğü olduğu sonucu bulunmuştur (Yılmaz ve Karaalp, 2012:103-125). Şahin (2015) Çin ve Türkiye'nin tekstil ve hazır giyim sektöründeki rekabetçiliğini kıyaslamış ve Türkiye'nin RCA katsayısının Çin'e göre daha yüksek olduğunu bulmuştur. Son olarak, Dilek (2016) Türkiye ve BRIC ülkeleri örneğinde yapmış olduğu rekabetçilik analizinde SITC6 ve SITC8 endüstri grubunda Türkiye'nin rekabetçi olduğu; Çin dışındaki diğer BRIC ülkelerine karşı da Türkiye'nin rekabetçiliğinin yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Literatürde çeşitli ülkelerin RCA indeks değerleri hesaplanarak karşılaştırmalar yapılmıştır. Bölge veya il bazında diğer bölge ve illerin toplamına oranlandığı RCA indeksinde ülke yerine il ya da bölgenin, Dünya ihracat Rakamları yerine de ülkenin alındığı ve RCA indeksinin hesaplandığı ampirik bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu bağlamda RCA indeksinin il bazında ülke geneli ile karşılaştırılması el edilen ampirik bulgular ışığında bu çalışmada bir ilktir.

III. DENİZLİ İLİNİN ÜLKE BAZINDA SEKTÖREL REKABETÇİLİĞİ

Küresel ortamında rekabet olgusu, ulusaldan daha yerele kayma eğilimine girmiştir. Ülke genelindeki rekabetçiliğin ötesinde kent seviyesinde rekabet algısı, artık şehirlerin rekabet güçlerine odaklanmayı zorunlu kılmaktadır (İl İl Dış Ticaret Potansiyeli Raporu,2011). Bu çalışma ile özellikle illerin ihracatta performanslarının bilimsel yöntem ve metodolojiler çerçevesinde analiz edilmesi amaçlanmaktadır.

İl İl Dış Ticaret Potansiyeli Raporuna (2011) göre İlde üretilip ihraç edilen ürünlerin çeşitli olması önemlidir. Çeşitlilik değeri yüksek olan bir ilde, çok sayıda ürün rekabetçi bir şekilde üretilip çok sayıda ürünün ihraç edilmesine olanak sağlar. 2009 yılı datasıyla hesaplanan çeşitlilik performansı sonuçlarına göre, ihracata konu malların üretiminde en çok çeşitliliğe sahip olan ilk on il sırasıyla İstanbul, İzmir, Ankara, Konya, Adana, Mersin, Kocaeli, Tekirdağ, Antalya ve Kayseri'dir. Denizli ili ürün çeşitliliği sıralamasında 16. Sırada yer almıştır. İllerin ihracattaki performansını analiz eden diğer performans kriteri "sıradanlıktır". İlin sıradanlık değerinin yüksek olması, ilde üretilip rekabetçi bir şekilde ihraç edilen ürünlerin sıradan olduğunu gösterir. Ürünün sıradan olup olmadığının belirleyicisi, o ürünün kaç ilin ihracat sepetinde bulunduğuyla bağlı olarak değişmektedir. Çok sayıda ilin ihracat sepetinde yer alan ihraç ürünleri sıradan ürün olarak kabul edilmektedir. Sıradanlık değeri en düşük olan ilk on ilimiz sırasıyla İstanbul, Rize, Sakarya, Ankara, İzmir, Bursa, Kocaeli, Manisa, Tekirdağ ve Adana'dır. Denizli ili 23. Sıradadır.

Tablo.1 incelendiğinde ihracat toplam ihracat değerinin yarısından fazlası İstanbul'da üretilmektedir. 2001 yılına kıyasla ihracat payı azalmış olmasına rağmen halen toplam ihracatın % 53,5'ünü İstanbul gerçekleştirmektedir. İhracatta ilk 10'da yer alan illere bakıldığında 2001 yılına kıyasla 2015 yılında Kocaeli, Mersin, Hatay ve Gaziantep illerinin toplam ihracat payının arttığı; İstanbul, Bursa, İzmir ve Denizli illerinin payının ise gerilediği görülmektedir. Denizli ilinin 2015 yılı toplam ihracattaki payı %1.6 ve iller arasındaki sıralaması 7'dir. İstanbul'daki yüksek ihracat konsantrasyonuna rağmen Denizli ili de ihracat pazarında önemli iller arasında yer almaktadır.

Tablo.1.İhracat Toplamında İlk 10 İl

	ŞEHİR	2001	PAY (%)	2001	PAY (%)
1	İSTANBUL	17.630	56,3	77.013	53,5
2	BURSA	3.098	9,9	8.644	6,0
3	İZMİR	2.740	8,7	8.303	5,8
4	ANKARA	1.533	4,9	7.370	5,1
5	KOCAELİ	991	3,2	7.022	4,9
6	GAZİANTEP	580	1,8	6.322	4,4
7	DENİZLİ	550	1,8	2.324	1,6
8	ADANA	423	1,3	1.926	1,3
9	MERSİN	372	1,2	1.831	1,3
10	HATAY	354	1,1	1.827	1,3
	İlk 10 İl Toplamı	90,2	122.582	85,2	28.270
	Genel Toplam	31.334	100,0	143.844	31.334

Kaynak: İhracatın Yıllar İçinde Gelişimi Raporu: 2001-2015 (2016)

Türkiye'nin ihracatta lider sektörler incelendiğinde, otomotiv, makine, kimyevi Maddeler ve Mamulleri, elektronik, hazır giyim ve konfeksiyon, demir ve demir dışı metaller, çelik, tekstil ve hammaddeleri, hububat bakliyat ve yağlı tohumlar ve mamulleri sektörleri olduğu görülmektedir. Bu çalışmada RCA formülündeki Ülke ve ülkedeki sektör ihracatı yerine Denizli; toplam Dünya ihracatı ve sektör toplam Dünya ihracatı yerine de Türkiye toplam ve Türkiye sektör toplam ihracat rakamı kullanılarak il bazında RCA indeks değeri hesaplanmıştır. Denizli ili ihracatta teknoloji yoğunluğu yüksek otomotiv, kimyevi madde ve mamulleri ve makine

sanayinde RCA indeks değerinin 1'in altında kaldığını görmekteyiz. Bir diğer deyişle Türkiye ihracatında önemli paya sahip bu sektörlerde Denizli ili geride kalmıştır.

Tablo 2. Türkiye ve Denizli 2016 İhracat Verileri ve Denizli RCA İndeksi

İHRACAT SEKTÖR	Denizli(1000 \$) 2016	Türkiye (1000 \$) 2016	RCA İndeksi 2016
Çelik	261.548	9.089.330.125	1,341598109
Çimento Cam Seramik ve Toprak Ürünleri	11.412	2.654.696.030	0,200423665
Demir ve Demir Dışı Metaller	231.299	5.948.965.535	1,812736044
Deri ve Deri Mamulleri	2.892	1.388.614.655	0,097109354
Diğer Sanayi Ürünleri	204	96.636.947	0,098605635
Elektrik Elektronik ve Hizmet	390.808	9.987.737.126	1,824313966
Fındık ve Mamulleri	5.489	1.988.345.937	0,128719088
Gemi ve Yat	0	972.176.852	0
Halı	20.703	1.920.302.592	0,502651707
Hazırgiyim ve Konfeksiyon	1.104.670	16.965.859.061	3,035705518
Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri	25.049	6.364.110.621	0,183508148
İklimlendirme Sanayii	2.000	3.509.230.927	0,026577269
Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	33.891	13.936.293.720	0,113382195
Kuru Meyve ve Mamulleri	19.724	1.298.657.182	0,708103325
Madencilik Ürünleri	201.268	3.786.686.941	2,478098514
Makine ve Aksamları	33.539	5.303.014.227	0,294870377
Meyve Sebze Mamulleri	15.361	1.322.331.618	0,541621542
Mobilya, Kağıt ve Orman Ürünleri	35.542	4.102.998.650	0,403876686
Mücevher	1.976	2.448.674.140	0,037617273
Otomotiv Endüstrisi	9.553	23.889.626.102	0,018643736
Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller	77.281	1.891.071.518	1,90532753
Süs Bitkileri ve Mam.	92	81.356.915	0,052541089
Tekstil ve Hammaddeleri	274.431	7.871.654.339	1,6254373
Yaş Meyve ve Sebze	7.848	1.979.078.939	0,184877959
Zeytin ve Zeytinyağı	25	190.885.497	0,00611218
TOPLAM	2.766.607,00	128.988.336.192	

Kaynak:TÜİK

Denizli ilinin Türkiye geneli ile kıyaslandığında en rekabetçi sektörünün Tablo2.'deki RCA rakamlarına göre Hazırgiyim ve Konfeksiyon olduğu görülmektedir. Onu takip eden en rekabetçi sektör Madencilik ürünleridir. Analizine göre bu sektörler orta düzeyde rekabetçidir. RCA değeri 1'in üstünde ve 2'nin altında olan Çelik, Demir ve Demir Dışı Metaller, Elektrik Elektronik ve Hizmet, Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller, Tekstil ve Hammaddeleri sektörleri ise rekabetçi fakat rekabetçilik düzeyinin zayıf olduğu bulunmuştur.

IV.SONUÇ

Denizli ihracatının sektörel kompozisyonuna bakıldığında Türkiye'nin sektörel dağılımından farklı bir şekilde tekstil sektöründe çok daha yüksek bir yoğunluk vardır. Bu durum bir taraftan kümelenme yolu ile oluşan bilginin hızlı yayılmasını sağlaması ve ölçek ekonomisi yaratma olanakları nedeniyle Denizli ilinin refah artışına katkısı açısından olumlu görülebilir. Fakat diğer taraftan bir il ne kadar çok çeşitli mal ve hizmet satabiliyorsa o kadar çok çeşitli üretimle elde edilen bilgi kapasitesi artar. Böylece refah artışı bir diğer deyişle zenginleşme sağlanabilir. Yaparak öğrenme süreci olarak da adlandırılan bu süreçte kalifiye emek olarak da adlandırılan beşeri sermaye oluşur. Denizli ilinin rekabetçiliğinin ve dolayısıyla refahının artışı için önemli olan bir diğer konu da üretilen mal ve hizmetlerin ne kadar karmaşık (yüksek katma değer içerdiği) olduğudur. Şüphesiz refah artışını sürdürülebilir kılmak için yüksek katma değerli, karmaşık ve yeni teknoloji ürün yelpazesinin artırılması gerekmektedir. Türkiye genelinde ihracatta önemli paya sahip sermaye yoğun sektörlerden otomotiv, kimya ve makine endüstrilerinin Denizli'de rekabetçi olmadığını görmekteyiz. Bu bağlamda katma değeri yüksek ileri teknoloji yoğun mal ve hizmet üretiminin hem Türkiye genelinde artırılması ve hem de

Denizli iline özel bu sektörlerde toplam ihracattan aldığı payın artırılmasına yönelik politikalar uygulanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Altay, Bülent.,Gürpınar, Koray(2008), “Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler ve Bazı Rekabet Gücü Endeksleri:Türk Mobilya Sektörü Üzerine Bir Uygulama”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi, İİBF Dergisi*,s.257-274
- Altay, Hüseyin (2008), “Karşılaştırmalı Üstünlükler Kapsamında Türk Endüstrilerinin Avrupa Birliği (15) Pazarındaki Rekabet Gücü Düzeylerinin İncelenmesi:1995-2007”,*Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:21,215-233
- Balassa, Bela (1995), “Trade Liberalization and Revealed Comparative Advantage”, *Manchester School of Economic and Social Studies*,p.1-33
- Erkekoğlu, Hatice, Kılıçarslan, Zerrin ve Gökmar, Hülya (2014), “Kayseri İlinin Mobilya Sektörü Rekabet Gücü: Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük Endeksi”, *ERÜ İ.İ.B.F. Dergisi*, s.44, ss.1-22.
- Hinlopen, Jeroen ve Marrewijk, Van Charles (2001), “On the Empirical Distribution of the Balassa Index”, *Weltwirtschaftliches Archiv*, 137, p. 1-35.
- İl İl Dış Ticaret Potansiyeli (2011), Dış Ticaret Müsteşarlığı Raporu,1-33
http://www.marka.org.tr/Uploads/Files/Dis_Ticaret_Potansiyeli.pdf
- İhracatın Yıllar İçinde Gelişimi Raporu: 2001-2015 (2016), http://www.tim.org.tr/files/downloads/AR-GE/ihracatin_gelisimi_2001_2015.pdf
- Karaalp Hacer Simay (2011), “Competitiveness of Turkey in Eurasia: A Comparison with CIS Countries”, *China-USA Business Review*, 10(9):727-744.
- Özdamar, Gökhan; Albeni, Mesut (2011). “Türkiye Otomotiv Sanayisi Dış Ticaret Rekabet Gücü Üzerine Bir İnceleme”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.1, S.13, s.193-216
- Şahin, Dilek (2016), İmalat Sanayinde Rekabet Gücünün Ölçümü:Türkiye ve BRIC Ülkeleri Örneği,Ege Akademik Bakış, Cilt 16, Sayı:4,s.709-718
- TÜİK (2017) <http://www.tuik.gov.tr/Start.do;jsessionid=WVHtYSGBDmLK1FfQnD28kh8H0dmwwLm2Yn7jgTqBM2y0G5cn15Rz!1760913843>
- Yılmaz, Nazire .Deniz, Karaalp, Hacer Simay (2012), “Türk tekstil ve hazır giyim sektörlerinin uluslararası piyasalardaki rekabet gücü üzerine bir inceleme”, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 62,1, s. 103-125